

Uskonnollisen kielen luonteesta: tapausesimerkki

Timo Eskola/STI

Kun hermeneutiikassa pohditaan maailmankuvan ja kirjoittajien käyttämän kielen merkitystä sanoman sisällölle, mielenkiinto kohdistuu käytetyn kielen luonteeseen. Silloin on kysyttävä, onko kirjoittajan sanoma sidoksissa vanhentuneisiin – ja siksi nykyään hylättäviin – käsitteisiin.

Hermeneutiikan syvyysulottuvuus löytyy uskonnollisen kielen Jumala-puheesta. Raamatun lukija ei pohdi hermeneutiikkaa ainoastaan kirjoittajan viestinä, vaan myös Jumalan viestinä ihmiselle. Raamatun sanoma antaa ymmärtää, että siinä on kyse Jumalan todellisuudesta. Jumalasta puhutaan inhimillisen kielen ja inhimillisten kuvien avulla. Puhutaan isästä, papeista, uhreista, lampaista, rakkaudesta jne. Uskon kieli on luonteeltaan metaforista. *Metaforan avulla halutaan sanoa jotain Jumalan todellisuudesta*. Tulkintaperiaatteet antavat sisällön aikasidonnaisille kielikuville.

Metaforan lähtökohtana Raamatussa on yleensä inhimillinen vertauskuva. Tämä metafora sisältää sekä yhdistäviä että erottavia piirteitä kuvan ja sen kohteen välillä. Esimerkiksi kristologiassa nuo yhdistävät piirteet liittyvät usein historiaan ja historiaa selitetään niiden avulla.

- (a) Jeesus on kärsimyksessään “palvelija, jota lyödään”.
- (b) Jeesus on ristillä kuollessaan “pappi, joka uhraa kansan edestä”
- (c) Jeesus on ylösnousemuksessaan “kuningas, joka asetetaan valtaistuimelle”.

Ensinnäkin on sanottava, että metaforien käytölle Jeesuksen elämänvaiheet antavat riittävän oikeutuksen. Evankeliumien kertomus Jeesuksesta esittää hänet Israelin palvelijana. Niin hänen toimintansa ja opetuksensa kuin esikuvallinen jalkojen pesemisen draamallinen tekonsakin nostavat esille tätä piirrettä. Hänen alistumisensa profeetalliseen häpeään kertoo palvelijan tehtävästä. Temppelekkulttiin liittyvään uhriajatukseen Jeesuksen kohtalon yhdistää hänen kuolemansa. Ylösnousemuksen osalta yhtymäkohta löytyy korotuksen ajatuksesta.

Toiseksi voidaan kiinnittää huomiota siihen, että metaforina toimivat Israelin perinteestä otetut kuvat. Niillä ei ole konkreettista liittymäkohtaa Jeesuksen elämään. Jokainen tietää, että Jeesus ei ollut pappi Jerusalemin temppeleissä. Hän ei elättänyt itseään palvelijana eikä joutunut orjaksi. Kuninkuus puolestaan toimi pelkkänä vitsinä hänen teloittajilleen. Metaforan tarkoitus ei olekaan nostaa esille kuvan inhimillisen näkökulman merkitystä, vaan sen avulla pyritään tuomaan esille jumalallinen todellisuus kuvan takana. Ensimmäiset kristityt teologit olivat vakuuttuneita Jeesuksen elämäntehtävän pelastushistoriallisesta merkityksestä.

Näiden metaforien *yhdistävinä piirteinä* voidaan pitää kolmea seikkaa: Jeesus toimi kuin palvelija, hän toimitti papin tehtävän ja hän saavutti kuninkaan aseman. Palvelijan tavoin Jeesus antautui kärsimykseen. Papin tavoin hän vei uhrin Jumalan eteen. Kuninkaan tavoin hän istuu valtaistuimella hallitsemassa. Tällaisten yhdistävien piirteiden luomien lähtökohtien perusteella metaforien varsinainen tulkitseva voima liittyy niiden *erottaviin piirteisiin*. Taivaallisena ja jumalallisena palvelijana, pappina ja kuninkaana Jeesus on jotain paljon enemmän kuin maalliset vertauskuvansa.

- (a) Jeesus “palvelijana” on Jumalan lähettämä palvelija, joka antautuu Jumalan tahtoon tuottaakseen pelastuksen ihmisille.
- (b) Jeesus “pappina” on ihmisten syntien sovittaja ja uhraa täydellisen uhrin pyhän Jumalan edessä koko maailman syntien tähden.
- (c) Jeesus “kuninkaana” on eskatologisen, messiaanisen valtakunnan hallitsija, joka voittajana hallitsee kaikkia kansoja.

Vaikka uskon metaforinen kieli on tällä tavalla kaksijakoista, me kuitenkin ymmärrämme sen avulla jotain Jumalasta ja Hänen maailmastaan. Kun Jumalaa kutsutaan Isäksi, me ymmärrämme jotain Hänen olemuksestaan. Hän ei ole pelkästään Aadamin isä tai Kristuksen isä, vaan "koko maailman Isä". Edelleen Jeesuksen vertauksissa olevat maininnat Jumalasta isäntänä tai kuninkaana viestivät meille hyvin yksiselitteisen ajatuksen Jumalan hallintavallasta.

Metaforateorian perusajatuksena on täten kahden käsitteistyksen alan tai jopa kahden todellisuuden rinnastaminen. Yhdistävien ja erottavien piirteiden avulla metafora täyttää hermeneuttisen tehtävän näiden kahden alueen välillä. Sisältöä ohjaa lisäksi tulkintaperiaatteiden käyttö.